

Nieuwsbrief Verkiezingen

Europees Parlementsverkiezing 2024
Nieuwsbrief 15

December 2024

Via deze nieuwsbrief informeert het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en de Kiesraad gemeenten over actuele ontwikkelingen rond de organisatie van de Europees Parlementsverkiezing.

In deze nieuwsbrief

Van BZK:

- Opvolging afgelopen verkiezingsevaluaties
- Experiment nieuw stembiljet goed verlopen en wordt voortgezet
- Vervolg nieuw stembiljet
- Gemeenten gezocht: Onderzoek omhulsels stembussen

Van de Kiesraad:

- Samenwerkingsplan
- Ondersteuning gemeenteraadsverkiezingen 2026
- Onderzoek naar succesfactoren uitvoering telproces
- Vereenvoudiging modellen
- Wet programmatuur verkiezingsuitslagen
- Testers gezocht voor software uitslagvaststelling
- Versterking kandidaatstellingsprocedure
- Symposium Kiesstelsels

BZK: Opvolging evaluaties en experiment nieuw stembiljet

Evaluatie BZK EP24

De minister van BZK heeft de Tweede Kamer een brief gestuurd over de evaluatie van de Europees Parlementsverkiezing van 06-06-2024. Bij deze brief zijn ook de onderliggende rapportages en onderzoeken als bijlagen meegestuurd, net als onder andere een stand van zaken van de Verkiezingsagenda 2030 en de evaluatieadviezen van de Kiesraad en de NVVB. U kunt de brief en bijlagen hier vinden:

[Kamerbrief over evaluatie van de Europees Parlementsverkiezing 06-06-2024 | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

Opvolging afgelopen verkiezingsevaluaties

In hun evaluaties vragen de Kiesraad en de NVVB in het bijzonder aandacht voor de uitvoerbaarheid van het verkiezingsproces bij toekomstige verkiezingen. Het ministerie van BZK deelt deze conclusie en blijft in overleg met de Kiesraad, de VNG en de NVVB over het verder verbeteren van het verkiezingsproces. Zo wordt bijvoorbeeld de beleidsevaluatie van de NPVV opgestart om te kijken of het beoogde effect van de NPVV in relatie tot de uitvoeringslast voor gemeenten wordt bereikt. De Kiesraad, de VNG en de NVVB zijn uitgenodigd voor deelname aan de begeleidingscommissie bij deze evaluatie. Het streven is dat de evaluatie in het voorjaar van 2025 wordt afgerond.

De uitvoerbaarheid van de gecombineerde Provinciale Staten- en Waterschapsverkiezingen is ook voor het ministerie van BZK onderwerp van aandacht. Samen met de Kiesraad, de VNG, de NVVB, en in overleg met het ministerie van I&W en de waterschappen, wordt gewerkt aan een voorstel om de uitvoerbaarheid van deze gecombineerde verkiezing te verbeteren. Het doel is dat die maatregelen van kracht zijn bij de volgende gecombineerde verkiezingen in 2027.

In de evaluaties wordt door gemeenten ook aandacht gevraagd voor de werving van stembureauleden en het aantrekkelijk houden van de functie van stembureau lid. Gemeenten geven aan dat door een vergrijzend bestand het steeds moeilijker wordt om voldoende stembureauleden te werven. Het ministerie van BZK gaat daarom in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 2026 onderzoeken welke maatregelen er genomen kunnen worden om meer stembureauleden te kunnen werven. Hierbij zal expliciet aandacht worden besteden aan de betrokkenheid van jongeren.

Experiment nieuw stembiljet goed verlopen en wordt voortgezet

De evaluatie van het experiment met het nieuwe stembiljet tijdens de Europees Parlementsverkiezing is aangeboden aan de Tweede Kamer. Het experiment is goed verlopen. Uit de evaluatie blijkt dat kiezers het gemak, formaat en het gebruik van het nieuwe stembiljet hoger waarderen dan bij het huidige (grotere) stembiljet. Stembureauleden zien vooral een grote meerwaarde in het kleinere, overzichtelijkere nieuwe stembiljet tijdens het tellen van de stemmen, waardoor dit sneller en meer gestructureerd verloopt. Wel is er een hoger percentage ongeldige stemmen uitgebracht in de experimenteergemeenten, in vergelijking met gemeenten waar met het huidige stembiljet is gestemd.

Vervolg nieuw stembiljet

Het experiment met het nieuwe stembiljet wordt tijdens de Gemeenteraadsverkiezingen in 2026 voortgezet. Het nieuwe stembiljet wordt dus nog niet landelijk ingevoerd. Door het organiseren van een volgend experiment wil de minister van BZK een nog beter beeld krijgen hoe kiezers het nieuwe stembiljet ervaren en hoe zij het beste kunnen worden voorgelicht.

Om te onderzoeken of er een gewenningseffect onder kiezers te zien is en het aantal ongeldige stemmen afneemt, wil het ministerie van BZK de vijf gemeenten waar nu is geëxperimenteerd met het nieuwe stembiljet opnieuw benaderen om bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2026 opnieuw mee te doen aan een experiment. Daarnaast zullen vijf grote gemeenten worden gevraagd om deel te nemen. Om deel te nemen aan een volgend experiment moeten de gemeenteraden eerst instemmen.

De Kamerbrief en bijgevoegde onderzoeksrapportages vindt u via deze link: [Kamerbrief over evaluatie experiment met nieuw stembiljet bij Europees Parlementsverkiezing 2024 | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

Gemeenten gezocht: Onderzoek omhulsels stembussen

Het ministerie van BZK onderzoekt hoe verschillende gemeenten hun stembus vormgeven. Denk hierbij aan omhulsels om de stembus, ontwerpwedstrijden voor de stembus, of het plakken van stickers op de stembus. Bent u, of kent u een gemeente die iets bijzonders doet met de stembus? Laat het ons dan weten via postbus.verkiezingen@minbzk.nl

Kiesraad: Voorbereidingen gemeenteraadsverkiezingen 2026

Samenwerkingsplan

Met de Wet kwaliteitsbevordering uitvoering verkiezingsproces krijgt de Kiesraad nieuwe taken ter ondersteuning van gemeenten en waterschappen bij de organisatie van verkiezingen. Ook krijgt de Kiesraad een grotere rol in het bevorderen en bewaken van de kwaliteit van verkiezingen, via waarnemingen, kwaliteitsstandaarden en het vaststellen van modellen. Hoe de Kiesraad die taken invult en samenwerkt met gemeenten en waterschappen komt in een samenwerkingsplan te staan. Hierin staat ook op welke ondersteuning de gemeenten en waterschappen kunnen rekenen voorafgaand aan een specifieke verkiezing.

De Kiesraad stemt het samenwerkingsplan af met de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken (NVVB), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en Unie van Waterschappen. Ook organiseert de Kiesraad rondetafelgesprekken met burgemeesters, gemeentesecretarissen en projectleiders verkiezingen, met hoofdstembureaus en bezoekt de Kiesraad verschillende gemeenten. De eerste gesprekken hebben inmiddels plaatsgevonden en leverden veel waardevolle informatie en inzichten op voor het samenwerkingsplan. De wet kwaliteitsbevordering uitvoering verkiezingsproces gaat naar verwachting op 1 januari 2026 in. De Kiesraad streeft ernaar het samenwerkingsplan in het najaar van 2025 te delen,, het deel over de ondersteuning vanuit de Kiesraad bij de gemeenteraadsverkiezingen delen we zonder tegenbericht in het voorjaar 2025 met gemeenten en waterschappen.

Ondersteuning gemeenteraadsverkiezingen 2026

De Kiesraad bereidt de ondersteuningsmaterialen voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2026 voor. We verbeteren verschillende bestaande factsheets op basis van de evaluaties. Er komen nieuwe instructies voor de CSB-taken, die bij de gemeenteraadsverkiezingen door de gemeente uitgevoerd worden. Denk hierbij aan de kandidaatstelling en de controles die het CSB doet tijdens de uitslagvaststelling in het kader van de nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen. De Kiesraad heeft hier zelf ervaring mee opgedaan en geeft graag handvatten mee.

De planning voor het opleveren van de ondersteuning is als volgt, onvoorziene omstandigheden daargelaten:

- Begin 2025 wordt instructiemateriaal voor registraties van politieke groeperingen verspreid.
- Voorjaar 2025 informeren we gemeenten over de overige ondersteuning en planning daarvan
- In september 2025 wordt al het instructiemateriaal voor de gemeenteraadsverkiezingen gepubliceerd.
- Najaar 2025 delen we informatie over de uitvoering van nieuwe taken van de Kiesraad op grond van het wetsvoorstel Kwaliteitsbevordering uitvoering verkiezingsproces, zoals waarnemingen en de rapportage van bevindingen voor het vertegenwoordigend orgaan.

Onderzoek naar succesfactoren uitvoering telproces

De Kiesraad doet in het eerste kwartaal van 2025 onderzoek naar de effectiviteit van telmethoden en het telproces, zoals toegezegd in het evaluatieadvies van de Europees Parlementsverkiezing 2024. Het doel hiervan is gemeenten te adviseren en ondersteunen om het aantal telverschillen en telfouten zoveel mogelijk te beperken.

Niet alleen de telmethode zelf, maar ook de randvoorwaarden zijn mogelijk van invloed op telverschillen en -fouten, bijvoorbeeld vermoeidheid, een geschikte ruimte, het aantal tellers, rol voorzitter, training en instructies. Daarom is gekozen voor een kwalitatief onderzoek naar telmethoden én andere succes- en faalfactoren bij de uitvoering van het telproces.

Dit onderzoek vindt plaats in het eerste kwartaal van 2025. Een extern bureau benadert hiervoor een aantal projectleiders verkiezingen. De onderzoeksresultaten delen we met gemeenten, zodat de opgehaalde

inzichten een bijdrage kunnen leveren aan het verminderen van het aantal telfouten en -verschillen bij de komende verkiezingen.

Vereenvoudiging modellen

De Kiesraad brengt binnenkort advies uit over het aanpassen van een aantal processen-verbaal die worden gebruikt voor de uitslagvaststelling. De afgelopen periode sprak de Kiesraad met verschillende gemeenten over deze modellen. Mede op basis daarvan doet de Kiesraad voorstellen voor het vereenvoudigen, uniformeren en gebruiksvriendelijker maken van de modellen. Deels zijn voor de aanpassingen waarschijnlijk wetswijzigingen nodig. De aanpassingen waarvoor geen wetswijziging vereist is kunnen naar verwachting per 1 juli 2025 ingevoerd worden.

Wet programmatuur verkiezingsuitslagen

Op 01 juli 2025 treedt de Wet programmatuur verkiezingsuitslagen (WPV) in werking. Hierin staan de regels en de bevoegdheden van de Kiesraad, gemeenten en gebruikers van de uitslagprogrammatuur. De wet stelt gebruik van de uitslagprogrammatuur verplicht voor alle gebruikers in Europees Nederland en bevordert het betrouwbaar en veilig gebruik van de programmatuur.

Concreet betekent dit dat er aansluit- en gebruiksvoorschriften en een zogenaamd samenwerkingsprotocol komen. De aansluit- en gebruiksvoorschriften regelen zaken zoals de inrichting van het netwerk en de installatie van de computers en het uitwisselen van gegevens. In het samenwerkingsprotocol staat in welke situaties partijen elkaar informeren bij problemen rondom het gebruik van de uitslagprogrammatuur en hoe de onderlinge afstemming tussen de partijen verloopt.

De Kiesraad werkt bij het opstellen van het samenwerkingsprotocol samen met de VNG, de NVVB, de Unie van Waterschappen, individuele gemeenten en waterschappen en met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Het samenwerkingsprotocol wordt naar verwachting in het eerste half jaar van 2025 gepubliceerd.

Overige werkzaamheden Kiesraad

Testers gezocht voor software uitslagvaststelling

De Kiesraad bouwt aan nieuwe software voor de uitslagvaststelling, de beoogde opvolger van OSV2020. Dit doen we zoveel mogelijk samen met gebruikers. De Kiesraad is op zoek naar gemeenten die in 2025 willen helpen testen.

Het nieuwe pakket heet "Abacus, software voor verkiezingsuitslagen en zetelverdeling." Het doel van de nieuwe software is dat deze eenvoudiger te gebruiken is en beter aansluit bij het actuele verkiezingsproces. Abacus wordt gebouwd als directe vervanger voor OSV2020 en maakt voor het proces en de benodigde hardware geen verschil. Pas als Abacus volledig gebouwd is, getest is en geschikt bevonden maken we de overstap. In september 2025 geven we hier uitsluitsel over.

De ontwikkeling van de software is volledig open source, dus je kunt nu al meekijken bij de bouw via <https://github.com/kiesraad/abacus>. Wil je in 2025 meedoen met testen of meer informatie over Abacus? Stuur dan een berichtje naar abacus@kiesraad.nl.

Versterking kandidaatstellingsprocedure

Op verzoek van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voert de Kiesraad een uitvoerbaarheidstoets uit voor nieuwe wetgeving, de versterking van de kandidaatstellingprocedure. In september sprak de Kiesraad met verschillende politieke partijen, waterschappen en gemeenten over de versterking van de kandidaatstellingsprocedure en deelde de ideeën voor een digitaal hulpmiddel.

Deze sessies waren erg waardevol. De input wordt verwerkt in de uitvoerbaarheidstoets. Het wetgevingstraject laat nog even op zich wachten, het nieuwe digitale hulpmiddel wordt nog niet gebruikt bij de gemeenteraadsverkiezing 2026.

Symposium Kiesstelsels

De Kiesraad organiseert op donderdag 30 januari een wetenschappelijk symposium over kiesstelsels. In meerdere landen wordt regelmatig gesproken over het veranderen van het kiesstelsel. In het regeerprogramma heeft het kabinet een wijziging van het kiesstelsel aangekondigd. Waar komen deze behoeften tot stelselwijziging vandaan? Is een verandering van het kiesstelsel een oplossing voor problemen zoals een kloof tussen kiezer en gekozenen? Welke mogelijke hervormingen kunnen overwogen worden? En wat zijn de argumenten voor en tegen van de verschillende mogelijke kiesstelselhervormingen?

De Kiesraad bereidt zich voor op advisering over de aangekondigde voorstellen van de regering. De Kiesraad laat zich daarbij graag informeren vanuit wetenschappelijk perspectief van verkiezingen. Met voorbeelden uit het buitenland reflecteren 9 wetenschappers sprekers in dit symposium op wat verschillende kiesstelselhervormingen zouden kunnen brengen.

Het symposium vindt plaats in de Glazen zaal in Den Haag, van 13.00 uur tot 16.30 uur. Je bent van harte welkom om het symposium bij te wonen.

Aanmelden kan door een mail te sturen aan symposium@kiesraad.nl met je naam en functie.

Contact of aan-/afmelden voor deze nieuwsbrief

Heeft u vragen over de organisatie van verkiezingen? Neem dan contact op met het Informatiepunt Verkiezingen: informatiepunt@kiesraad.nl. Het informatiepunt is een gezamenlijk initiatief van het ministerie van BZK en de Kiesraad.

Heeft u een collega voor wie deze nieuwsbrief ook interessant is? Of wilt u zich afmelden? Stuur dan een e-mail naar postbus.verkiezingen@minbzk.nl